

Rozhodujúci nástroj boja proti organizovanej kriminalite? Spolupracujúci obvinený

Vrtíková, K.*

VRTÍKOVÁ, K.: Rozhodujúci nástroj boja proti organizovanej kriminalite? Spolupracujúci obvinený. *Právny obzor*, 106, 2023, č. 3, s. 215 – 237. <https://doi.org/10.31577/pravnyobzor.2023.3.04>

A decisive tool in the fight against organized crime? Justice collaborator. The submitted contribution is devoted to knowledge related to the specific institution of the cooperating accused, in terms of Slovak legislation. An integral component of the submitted scientific contribution are application problems, the analysis of which will serve as a basis and starting point for possible *de lege ferenda* proposals. The reader will be introduced to both the Czech and the Italian legal system in the given issue, and from the information obtained in this way, individual settings of foreign legal regulations that could act as a basis for domestic legal regulations in the future will be highlighted. On the other hand, we will also point out the problematic areas with which the legal regulations in question are faced. We are convinced that such a thorough analysis will provide not only the reader, but hopefully also the academic community, with appropriate findings that will benefit the legal order of our republic and create space for further discussion.

Key words: organized crime, cooperating accused, evidence, admissibility of evidence

Úvod

Domnievame sa, že inštitút spolupracujúceho obvineného nesie predpoklady byť jedným z nástrojov napomáhajúcich dosiahnutiu spravodlivosti v spoločnosti. Na to je nevyhnutné zabrániť jeho zneužívaniu štátnym aparátom a zabezpečiť, aby bol využívaný a aplikovaný v medziach litery zákona. Záujem na zistení skutkového stavu veci totiž nesmie viesť k zisteniu pravdy za každú cenu, teda aj za cenu porušenia zákona, pretože by sme fakticky popreli zásadu zákonnosti, na ktorej stojí trestné konanie, a to je nutné obligatórne viesť v súlade so zásadou zákonnosti. Cieľ v danom prípade neposväčuje prípadné nezákonné použité dôkazné prostriedky.

V rámci predkladaného textu budú obsiahnuté prostriedky trestného práva procesného na boj s organizovanou kriminalitou využívaných v trestnom konaní previazané so spolupracujúcim obvineným, konkrétne dočasné odloženie vznesenia obvinenia, zastavenie trestného stíhania spolupracujúceho obvineného, podmienkové zastavenie trestného stíhania spolupracujúceho obvineného a prerušenie trestného stíhania voči spolupracujúcemu obvinenému. V neposlednom rade príspevok poskytne čitateľovi aj pohľad na hmotnoprávny nástroj, konkrétne mimoriadne zníženie trestu voči spolupracujúcemu

* JUDr. Karin Vrtíková, PhD., Katedra trestného práva a kriminológie, Právnická fakulta TU v Trnave, email: kvrtikova@gmail.com

** Táto práca bola podporovaná Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-19-0050.

This work was supported by Slovak Research and Development Agency under the Contract No. APVV-19-0050.

obvinenému, pretože zastávame názor, že na podanie komplexného výkladu je uvedené nevyhnutné.

So zreteľom na uvedené bude primárnym cieľom predkladaného vedeckého textu zhodnotenie slovenskej právnej úpravy spolupracujúceho obvineného. Na podklade legislatívneho vymedzenia *de lege lata* vyabstrahujeme prípadné aplikačné problémy, ktoré by mohli narúšať zákonnosť ako nosný pilier trestného dokazovania. Východisková oblasť daného príspevku bude preto zameraná na odhaľovanie trestnej činnosti v kontexte zabezpečovania hodnoverných dôkazov získaných zákonným spôsobom v rámci celého trestného konania. S ohľadom na to je nesmierne dôležité najst' primeranú hranicu prípustnosti dôkazov získaných prostredníctvom spolupracujúcich obvinených.

S ohľadom na to bude **čiasťkovým cieľom** predostretie riešenia problematiky previazanej so spolupracujúcim obvineným.

Parciálnym cieľom bude vytvorenie rámcového odporúčania základných atribútov, ktoré by mal spĺňať každý spolupracujúci obvinený. Naplnenie týchto aspektov, podľa nášho názoru, napomôže k nestrannému rozhodovaniu o tom, či osoba je vhodná na získanie statusu spolupracujúceho obvineného. Trváme na tom, že tieto predpoklady, *pro futuro*, zabránia možným problémom súvisiacim s nedôveryhodnosťou výpovede spolupracujúceho obvineného.

1. Teoretické vymedzenie pojmu spolupracujúci obvinený

Novodobé páchanie rafinovaných druhov trestnej činnosti prináša aj zvýšené nároky na spôsoby ich odhaľovania. Je nesmierne dôležité uvedomiť si, že všetky nebezpečné druhy kriminality majú mimoriadne silné obranné mechanizmy, ktoré na jednej strane spôsobujú náročné odhaľovanie nelegálnej trestnej činnosti a na strane druhej orgány činné v trestnom konaní a aj súde dostávajú do dôkaznej núdze, ktorú následne musia prekonať pri jej dokazovaní. Preto osoba spolupracujúceho obvineného, teda samotný páchatel' trestnej činnosti, usvedčujúc iných páchatel'ov za účelom získania rôznych benefitov od OČTK, resp. súdu, je často efektívnym a účinným nástrojom boja proti týmto sofistikovaným druhom kriminality. Najvyšší súd SR dokonca tvrdí, že je nevyhnutné, aby orgány činné v trestnom konaní za každých okolností preskúmavali a všetkými dosiahnuteľnými dôkazmi získanými zákonným spôsobom z dôkazných prostriedkov aj overovali takýto špecifický druh výpovede poskytnutý spolupracujúcim obvineným v procesnom postavení svedka¹

Uvedené prezumuje aj uznesenie Ústavného súdu SR², v ktorom konštatuje, že: „*Použitie legálneho inštitútu spolupracujúceho obvineného nemožno a priori považovať za defektný prvok oslabujúci hodnotu dôkaznej situácie, ku ktorej sa súde s pomocou takýchto výpovedí dopracovali.*“ V rámci uvedeného judikátu Ústavný súd SR odmietol sťažnosť sťažovateľa pre porušenie základných práv, v ktorej namietal, že Najvyšší súd SR ako súd odvolací sa obmedzil iba so stotožnením sa s dôvodmi prvostupňového roz-

¹ Rozsudok Najvyššieho súdu SR, sp. zn. 2To/9/2014, zo dňa 26. novembra 2014.

² Uznesenie Ústavného súdu SR, sp. zn. III. ÚS 758/2016, zo dňa 8. novembra 2016.

hodovania a nebral ohľad a vôbec nevykonal dôkazy navrhované sťažovateľom. Sťažovateľ bol zaradený do pozície riadiacej zložky zločineckej skupiny len na základe tvrdenia spolupracujúceho obvineného, teda bez žiadneho ďalšieho dôkazu a túto namietal ako tendenčnú. V tomto kontexte je nutné uviesť, že výpovede spolupracujúcich obvinených, tzv. kajúcnikov, podliehajú voľnému hodnoteniu dôkazov v zmysle § 2 ods. 12 TP rovnako ako každý iný dôkaz. Na strane druhej Ústavný súd SR v tom istom judikáte uviedol, že: „*Netreba opomínať, že v záujme postihovania závažných foriem trestnej činnosti, u ktorej je jej objasňovanie, takpovediac zvonku, veľmi sťažené, v niektorých prípadoch takmer nemožné (napr. zistenie štruktúry zločineckej skupiny), stanovil ako legítimný cieľ záujem spoločnosti na vyšetroaní takejto trestnej činnosti, pričom tento povýšil nad záujem potrestať jedného z jej ‚menej aktívnych‘ aktérov, ktorý orgánom činným v trestnom konaní poskytne pri plnení danej úlohy nezanedbateľnú súčinnosť.*“ Z uvedeného konštatovania cítiť, že garant ochrany ústavnosti zastáva názor, aby prostredníctvom inštitútu spolupracujúceho obvineného boli informácie primárne zisťované od „menej aktívnych“ členov zločineckých skupín, pretože sa v tom prípade možno domnievať, že výhody pre takéhoto páchatel'a budú proporcionálnejšie ako pri spolupracujúcich obvinených, ktorí sú v hierarchii zločineckej skupiny na jej vrchole, resp. ich možno charakterizovať ako „viac aktívnych“ členov zločineckej skupiny. Prezentovaný návrh by v tomto prípade vôbec nedovoľoval využitie inštitútu spolupracujúceho obvineného voči takýmto zločincom, pretože by tým došlo k porušeniu ustanovení Trestného poriadku, ktoré zakazujú dočasne odložiť, prerušiť, podmienene zastaviť či zastaviť trestné stíhanie voči organizátorovi, návodcovi alebo objednávateľovi trestného činu, na ktorého objasnení sa podieľal. *In concreto* možno vyabstrahovať, že tzv. viac aktívni členovia zločineckej skupiny by mali byť náležite potrestaní, teda inštitút spolupracujúceho obvineného na nich neodporúčame aplikovať, a tzv. menej aktívni členovia zločineckých skupín by mali byť motivovaní práve prostredníctvom tohto trestnoprávneho prostriedku k napomáhaniu odhaľovania závažnej trestnej činnosti. V tomto smere sa nám pozitívne javí právna úprava Českej republiky, ktorá obligatórne predpokladá, že na to, aby páchatel' mohol nadobudnúť status spolupracujúceho obvineného, jeho trestná činnosť nesmie byť závažnejšia ako trestná činnosť na objasnení ktorej sám participuje. Z uvedeného je možné spozorovať, že **spolpracujúci obvinený by mal byť osobou, ktorej svedecká výpoveď napomôže k odkrytiu závažnejšej trestnej činnosti, ako je jeho vlastná.** Domnievame sa, že naše závery môžeme oprieť aj o rozhodovaciu činnosť Najvyššieho súdu SR, ktorý vymedzil, že v: „*Najvšeobecnejšej rovine platí, že by mal v zmysle zásady proporcionality spolupracujúci obvinený pomáhať odhaľovať závažnejšiu trestnú činnosť ako je tá, ktorú sám spáchal.*“³

Naproti tomu, ako je možné zabrániť, aby sa spolupracujúci obvinený poskytnutím neúplných či skreslených informácií, ktoré uviedol, nesnažil o neoprávnené získanie výhod pre seba? Poskytuje vôbec trestné právo záruky zabezpečujúce, že osoba v postavení spolupracujúceho obvineného vypovedá pravdu a túto je možné potvrdiť aj iným spôsobom? Aké procesné záruky eliminujúce prípadnú nepravdivosť výpovede spolupracu-

³ Uznesenie Najvyššieho súdu SR, sp. zn. 4To/10/2015, zo dňa 29. novembra 2016.

júceho obvineného poskytuje Trestný poriadok? Alebo sme nútení uspokojiť sa s výpoveďou páchatel'a, ktorý sa rozhodol „prebehnúť“ na stranu spravodlivosti iba preto, aby došlo k usvedčeniu iných páchatel'ov závažnej trestnej činnosti? Je v tomto prípade možné obhájiť machiavellistické „účel svätí prostriedky“? A je vôbec legitímne, aby dokazovanie v trestnom konaní bolo stavané na porušení zákona, aj keď za cenu získania pravdy? Zodpovedanie položených otázok nebude jednoduché, ale ani samotné dokazovanie organizovanej trestnej činnosti nie je simplicité. Efektívne odhaľovanie, vyšetrovanie a následné postihnutie závažnej trestnej činnosti, zväčša páchanej organizovanou formou zločineckými skupinami, je jedným z najdôležitejších nástrojov na získanie dôvery verejnosti v orgány aplikácie práva, nadnesene možno povedať, aj v samotný štát.

1.1 Definícia inštitútu spolupracujúceho obvineného v právnom poriadku Slovenskej republiky

Vo všeobecnosti treba pripomenúť, že inštitút spolupracujúcej osoby možno považovať za kľúčový pri odhaľovaní závažných foriem organizovanej kriminality. Na jednej strane je potrebné takýto postup chápať ako riešenie nedostatočného zabezpečenia dôkaznej situácie zo strany OČTK, ktoré sú v istej dôkaznej núdzi na to, aby páchatel'a trestnej činnosti usvedčili spoluprácou s iným páchatel'om trestnej činnosti. Na druhej strane takýmto spôsobom dochádza k výraznému potlačeniu zásady legality⁴ a oficiality⁵, teda nosných zásad začatia trestného konania, na ktorých je dlhoročne postavený celý kontinentálny trestný proces, čím, naopak, dochádza k obohateniu procesnej zásady oportunity.⁶

Pre prípad aplikácie inštitútu spolupracujúcej osoby prichádzajú do úvahy procesné postupy, ktoré boli zavedené do nášho právneho poriadku novelou zákona č. 457/2003 Z. z., účinnou od 1. januára 2006, ktorá upravila dočasné odloženie vznesenia obvinenia a tiež prerušenie a zastavenie trestného stíhania. Avšak ingerencia štátu v otázke spolupracujúceho obvineného sa v plnej miere prejavila až rekodifikáciou trestných kódexov, účinnou k 1. januáru 2006, a to výrazným posilnením inštitútu zastavenia trestného stíhania spolupracujúceho obvineného.

Pod pojmom spolupracujúci obvinený nájdeme v odbornej literatúre osobu, pochádzajúcu či už zo zločineckých štruktúr alebo teroristických sfér, ktorá sa podieľala na páchaní trestnej činnosti a zároveň sa rozhodla spolupracovať s orgánmi činnými v trest-

⁴ V zmysle **zásady legality** je prokurátor povinný stíhať všetky trestné činy, o ktorých sa dozvedel. V zmysle predmetnej zásady má prokurátor výlučné právo rozhodnúť o tom, či bude osoba stíhaná, a v prípade, ak zistí, že obvinený spáchal trestný čin, či podá obžalobu alebo nie.

⁵ **Zásada oficiality** znamená, že orgány činné v trestnom konaní a sudy vykonávajú v trestnom konaní jednotlivé úkony trestného konania z vlastnej iniciatívy, vedú trestné stíhanie zákonným spôsobom z úradnej povinnosti.

⁶ **Zásadu oportunity** možno vymedziť ako zásadu, ktorá je v priamom protiklade so zásadou legality, pretože poskytuje prokurátorovi právo rozhodnúť sa na základe vlastného uváženia, že zo závažných dôvodov, ktoré sú zákonom vymedzené, nebude určitú osobu trestne stíhať, a to ani napriek tomu, že všeobecné podmienky trestného stíhania sú splnené.

nom konaní pri odhaľovaní tejto trestnej činnosti alebo usvedčovaní páchatel'ov. Osoba spolupracujúceho obvineného je často označovaná aj ako korunný svedok, tzv. *crown witness*, pričom faktom je, že legislatívnym vyjadrením korunného svedka v dikcii nášho Trestného poriadku je práve spolupracujúci obvinený, aj keď legálnu definíciu tohto pojmu trestné kódexy neuvádzajú.

Spolpracujúci obvinený je teda osoba participujúca na trestnej činnosti iných osôb, o ktorých sa rozhodla informovať práve orgány činné v trestnom konaní, a zároveň je ochotná poskytnúť informácie dôležité pri odhaľovaní tejto závažnej trestnej činnosti, čím v konečnom dôsledku prispeje k ich usvedčeniu. Korunným svedkom sa osoba stáva tým, že za svoje informácie dostáva isté úľavy v rámci trestného konania. Poskytované informácie musia byť takého charakteru, že umožnia zamedziť páchaniu príslušného trestného činu, alebo pomôžu objasniť či usvedčiť ostatných páchatel'ov. Aká osoba teda disponuje týmito informáciami? V prvom rade je tou osobou páchatel' trestnej činnosti, na strane druhej možno tiež povedať, že ide o osobu „zvnútra“ zločineckej či teroristickej skupiny, ktorá je schopná odhaliť orgánom činným v trestnom konaní protiprávne konanie takejto skupiny, čím prispeje k jej usvedčeniu, výmenou za určité zákonom dovolené výhody.⁷

Spolpracujúci obvinený sa teda zúčastňoval na páchaní trestnej činnosti, a to rôznymi formami. Zároveň sa stáva prostriedkom, schopným prispieť k deštrukcii kriminálnych organizácií, lebo prostredníctvom neho sa získavajú dôkazy, ktoré inak nie je možné zadovážiť. Lapidárne povedané, korunný svedok je tou osobou, ktorá môže pomôcť k destabilizácii nebezpečných kriminálnych organizácií.

Na účely nasledujúceho textu uvádzame, že pod pojmom spolupracujúci obvinený máme na mysli aj osobu spolupracujúceho páchatel'a, korunného svedka či kajúcnika. *In genere*, tieto pojmy subsumujú pod seba osoby, ktoré pred tým, ako sa rozhodli započat' spoluprácu s OČTK, resp. súdmi, páchali závažnú trestnú činnosť, avšak dobrovoľne sa rozhodli pre spoluprácu s justíciou.

Expressis verbis Trestný poriadok v žiadnom zo svojich ustanovení nespomína ani osobu kajúcnika ani osobu korunného svedka. Tieto pojmy teda nie sú legálnymi, no na opačnej strane zastávajú svoje miesto tak v laickej hovorovej reči, ako aj medzi odborníkmi z právnej praxe a v neposlednom rade majú svoju ustálenú pozíciu tiež v judikatúre súdov.

2. Hmotnoprávna a procesnoprávna úprava inštitútu spolupracujúceho obvineného

Záujem štátu na objasnení najzávažnejších foriem trestnej činnosti, zistení a usvedčení jej páchatel'ov našiel svoje vyjadrenie aj v Trestnom poriadku, a to v právnej úprave

⁷ VRTÍKOVÁ, K.. Mimoriadne zníženie trestu s akcentom na jeho uplatnenie v prípadoch spolupracujúceho obvineného. In *Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislavské právnické fórum*. Bratislava, 2020, s. 108 – 113, (2023-01-10). Dostupné na: https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/BPF/2020/ZBORNI_K_BPF_TREST_2020_-_final.pdf.

trestnoprocesných nástrojov previazaných s osobou spolupracujúceho obvineného. Jeho podstatou je dohoda medzi páchatelom a štátom, pri ktorej štát poskytuje páchatelovi benefit vo forme, či už dočasnej alebo trvalej beztrestnosti, prípadne v podobe zníženia trestu (prostredníctvom hmotnoprávneho inštitútu mimoriadneho zníženia trestu) za poskytnutie významných informácií, spôsobilých prispieť k naplneniu účelu trestného konania, teda k objasneniu niektorého z taxatívne vymenovaných trestných činov, k zisteniu a usvedčeniu páchatelov týchto trestných činov.

Akékoľvek použitie inštitútu spolupracujúceho obvineného prostredníctvom hmotnoprávneho inštitútu, resp. procesnoprávnych inštrumentov predstavuje popretie, výnimku, zo zásady legality a posilnenie zásady oportunity v trestnom konaní. Diskutabilnou je v tomto ohľade celková prípustnosť oslabovania zásady legality. Priamo štát proklamuje spravodlivosť tým, že stanovuje cenu za jej dosiahnutie, a to popretím zásad trestného konania. Na tomto podklade si dovoľujeme upozorniť, že akékoľvek vybočenie zo základných zásad dokazovania by malo byť podopreté účinnými kontrolnými mechanizmami. Aj preto bude cieľom ďalšej analýzy vymedzenie právnej úpravy do takej miery, aby využívanie inštitútu spolupracujúceho obvineného bolo v súlade so zásadami trestného konania, pretože posilnenie diskrečnej právomoci prokurátora bude vyvážené adekvátnym systémom overovania výpovedí poskytnutých spolupracujúcimi osobami.

K naplneniu inštitútu spolupracujúcej osoby môže dôjsť tak v predsúdnom konaní, ako aj v konaní na súde. V rámci predsúdneho konania hovoríme o inštitúte dočasného odloženia vznesenia obvinenia. Z tohto dôvodu ešte nie je možné kolaborujúcu osobu nazvať spolupracujúcim obvineným, keďže táto zatiaľ, *de iure*, nemá procesné postavenie obvineného. O spolupracujúcom obvinenom môžeme hovoriť až v nasledujúcich procesných postupoch, konkrétne pri zastavení trestného stíhania podľa § 215 ods. 3 TP, pri podmienечnom zastavení trestného stíhania spolupracujúceho obvineného podľa §§ 218 a 219 TP a tiež pri prerušení trestného stíhania v zmysle ustanovenia § 228 ods. 3 TP. V rámci posledných troch vymenovaných procesných postupov môžeme o osobe hovoriť ako o spolupracujúcom obvinenom, pretože už bolo voči konkrétnej osobe vznesené obvinenie.

2.1 Dočasné odloženie vznesenia obvinenia

V rámci predsúdneho konania je jedinou alternatívou inštitútu spolupracujúcej osoby, ktorú možno použiť ešte v konaní pred začatím trestného stíhania proti konkrétnej osobe, t. j. pred vznesením obvinenia, dočasné odloženie vznesenia obvinenia. Tento procesnoprávny inštitút je možné využívať iba pri taxatívne ustanovených trestných činoch, konkrétne pri trestných činoch korupcie, pri trestnom čine založenia, zosnovania a podporovania zločineckej skupiny, pri zločine spáchanom organizovanou skupinou alebo zločineckou skupinou, pri trestnom čine úkladnej vraždy a napokon pri trestných činoch terorizmu. Od 1. septembra 2011 bolo explicitne ustanovené, že osobe, ktorá sa významnou mierou podieľala na objasnení uvedených trestných činov, je možné dočasne odložiť vznesenie obvinenia pre takýto trestný čin alebo pre akýkoľvek trestný čin.

Účelom jeho použitia je pozitívne ovplyvniť osobu, aby sa podieľala na objasnení niektorého z trestných činov alebo na zistení páchatel'a. Negatívnou podmienkou jeho použitia, ktorá spôsobuje nemožnosť aplikácie tohto prostriedku, je jeho neuplatnenie voči osobe organizátora, návodcu a objednávateľa trestného činu, na objasnení ktorého sa podieľa. Na druhej strane však musí ísť o takú osobu, u ktorej existuje predpoklad, že je páchatel'om trestného činu, a v prípade, ak by voči nej došlo k vzneseniu obvinenia, podstatne by to sťažilo objasnenie trestnej činnosti, resp. ďalšie zisťovanie páchatel'ov. Na jeho aplikáciu je nutný súhlas prokurátora s tým, že v prípade jeho použitia sa nevydáva uznesenie, ale iba záznam. Následkom tohto rozhodnutia je v prípravnom konaní fakt, že z podozrivej osoby sa stane svedok.

Je nevyhnutné uviesť, že na to, aby mohol byť predmetný inštitút aplikovaný, je potrebné, aby platila základná podmienka, a síce, že bez využitia súčinnosti tejto spolupracujúcej osoby by bolo objasnenie trestnej činnosti podstatne sťažené.⁸ Hovoríme teda o subsidiarite použitia daného trestnoprocesného prostriedku.

Za evidentný nedostatok považujeme dočasnosť daného inštitútu, s čím je previazaná skutočnosť, že po pominutí dôvodov na dočasné odloženie vznesie policajt na pokyn prokurátora obvinenie. S ohľadom na túto skutočnosť je možné daný prostriedok považovať za nelogický, keďže po objasnení trestného činu alebo zistení páchatel'a je aj tak vznesené obvinenie, teda aspekt motivácie v tomto prípade možno označiť za nulový. Riešenie tohto právnoaplikačného problému navrhol už docent Deset, a to: po dosiahnutí účelu spolupráce obvinenie vôbec nevzniesť a podmienku previazať s naplnením účelu spolupráce.⁹ Po vznesení obvinenia má spolupracujúca osoba postavenie obvineného.

2.2 Zastavenie trestného stíhania spolupracujúceho obvineného

Úvodom je nutné uviesť, že predmetný procesnoprávny inštitút patrí medzi fakultatívne dôvody zastavenia trestného stíhania v zmysle ustanovenia § 215 ods. 3 TP. Zároveň platí, že nejde o samostatný prostriedok, ale tento je subsumovaný pod zastavenie trestného stíhania. Je na uvážení v prípravnom konaní prokurátora,¹⁰ či zastaví trestné stíhanie proti obvinenému, ak sa ten významnou mierou podieľal na objasnení korupcie, trestného činu založenia, zosnovania a podporovania zločineckej skupiny, zločinu spáchaného organizovanou, resp. zločineckou skupinou alebo trestných činov terorizmu. K takémuto rozhodnutiu môže prokurátor dôjsť aj v prípade, ak zistenie alebo usvedčenie páchatel'a týchto trestných činov a záujem spoločnosti na ich objasnení prevyšuje záujem na trestnom stíhaní tohto obvineného pre takéto trestné činy alebo pre iný trestný čin.

Čo sa týka osoby, voči ktorej môže byť použitý predmetný trestnoprocesný nástroj rozhodovania, platí, že osoba, ktorá sa rozhodla pre spoluprácu s orgánmi činnými

⁸ ČENTĚŠ, J. a kol. *Trestný poriadok. Veľký komentár*. 4. vyd. Bratislava : Eurokódex, 2019, s. 486.

⁹ DESET, M. K právnej úprave korunného svedka. In *Justičná revue*. Roč. 61, 2009, č. 11, s. 1193 – 1202.

¹⁰ Čo sa týka štádia trestného konania, už bolo vznesené obvinenie a prebieha trestné stíhanie. Avšak o zastavení trestného stíhania podľa § 215 ods. 3 TP je možné rozhodnúť aj v konaní pred súdom.

v trestnom konaní, resp. so súdom, tak urobila dobrovoľne a zároveň musí byť naplnená aj negatívna podmienka, a síce, že osoba spolupracujúceho obvineného nie je organizátorom, návodcom ani objednávateľom trestného činu.

O naplnení daného aspektu rozhoduje prokurátor uznesením o zastavení trestného stíhania podľa § 215 ods. 3 TP. Keďže ide o rozhodnutie konečnej povahy, malo by byť vydané v prípadoch, keď už došlo k naplneniu účelu spolupráce. Profesor Čentěš tvrdí, že keďže ide o meritórne rozhodnutie, ktorým sa konanie končí, je potrebné posudzovať výpoveď spolupracujúceho obvineného prísnejšie.¹¹ Teda OČTK, resp. súd už naplnili spoluprácu s obvineným, a preto nie je potrebné vydanie dočasného rozhodnutia, podmieneného zastavenia trestného stíhania či prerušenia trestného stíhania. Zároveň je nevyhnutné, aby platilo, že informácie, ktoré spolupracujúci páchatel poskytol, významným spôsobom pomohli objasniť trestnú činnosť a odhaliť jej páchatel'ov.

Rovnako ako v predchádzajúcom prípade dočasného odloženia vznesenia obvinenia, aj pri zastavení trestného stíhania od 1. septembra 2011 platí, že trestné stíhanie spolupracujúcej osoby je možné zastaviť nielen pre trestné činy, na ktorých objasnení sa podieľala, ale aj pre akékoľvek iné trestné činy.¹² Teda možno uviesť, že spolupracujúci páchatel' môže OČTK alebo súdu poskytnúť informácie o rôznorodej trestnej činnosti, o ktorej sa dozvedel trebárs z vlastného zdroja, čiže na tejto trestnej činnosti vôbec ne-participoval, z čoho možno vyvodíť, že jeho vedomosť o nej predpokladá predchádzajúcu informáciu z pôvodného zdroja.

2.3 Podmienečné zastavenie trestného stíhania spolupracujúceho obvineného

Podmienečné zastavenie trestného stíhania voči spolupracujúcemu obvinenému je ďalším z inštitútov, ktorý totožne ako podmienečné zastavenie trestného stíhania, zaraďujeme medzi odklony.¹³ Jeho účelom je motivácia členov organizovaných, zločineckých a teroristických skupín, aby spolupracovali s orgánmi činnými v trestnom konaní a súdom. Cieľom tohto inštitútu je na jednej strane objasnenie trestnej činnosti a na strane druhej zefektívnenie a zrýchlenie trestného konania.

Podmienečne zastaviť trestné stíhanie voči spolupracujúcemu obvinenému môže v právnom konaní iba prokurátor,¹⁴ a to na základe svojho subjektívneho uváženia po napl-

¹¹ ČENTĚŠ, J. a kol. *Trestný poriadok. Veľký komentár*. 4. vyd. Bratislava : Eurokódex, 2019, s. 508.

¹² Novela Trestného poriadku č. 262/2011 Z. z., účinná od 1. septembra 2011 (2023-01-05). Dostupné na: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2011/262/20110901.html>.

¹³ **Odklony v trestnom konaní** môžeme charakterizovať ako odchýlenia sa od hlavného pojednávania. Ich cieľom teda nie je len objasnenie uvedených foriem trestnej činnosti, ale aj zefektívnenie a zrýchlenie celého trestného konania, pretože pri takomto využití procesného postupu sa trestná vec nedostáva do štádia konania pred súdom.

¹⁴ O podmienečnom zastavení trestného stíhania možno rozhodnúť aj v rámci konania pred súdom. V zmysle § 241 ods. 1 písm. h) a § 244 ods. 1 písm. f) TP môže súd pri preskúmaní obžaloby alebo pri predbežnom prejednaní obžaloby rozhodnúť o podmienečnom zastavení trestného stíhania spolupracujúceho obvineného, pričom tiež ide o fakultatívne oprávnenie súdu. Podmienečne zastaviť trestné stíhanie voči spolupracujúcemu obvinenému je možné aj v štádiu hlavného pojednávania, v zmysle ustanovenia § 282 ods. 2 TP, ktoré umožňuje súdu vykonať toto rozhodnutie na hlavnom pojednávaní za predpokladu, že sú naplnené podmienky uvedené v ustanovení § 218 ods. 1 TP.

není zákonom predpokladaných dôvodov, a v neposlednom rade, keďže ide o fakultatívne rozhodnutie, na ktoré obvinený nemá právny nárok, týka sa iba takých obvinených, ktorí sa rozhodli dobrovoľne spolupracovať s orgánmi činnými v trestnom konaní alebo so súdom.

Primárne prokurátor môže podmiennečne zastaviť trestné stíhanie voči spolupracujúcemu obvinenému v nasledujúcich prípadoch:

- ak sa osoba spolupracujúceho obvineného významnou mierou podieľa na objasnení korupcie, trestného činu založenia zosnovania a podporovania zločineckej skupiny alebo zločinu spáchaného organizovanou, resp. zločineckou skupinou, prípadne trestných činov terorizmu;
- ak sa osoba spolupracujúceho obvineného významnou mierou podieľa na zistení alebo usvedčení páchatel'a vyššie uvedených trestných činov;
- v prípade, ak záujem spoločnosti na objasnení niektorého z uvedených trestných činov prevyšuje záujem na trestnom stíhaní obvineného.

Sekundárne musí platiť, že podmiennečne zastaviť trestné stíhanie voči spolupracujúcemu obvinenému **nie je možné**, ak ide o organizátora, návodcu alebo objednávateľa.

Miera, akou sa spolupracujúci obvinený podieľal na objasňovaní taxatívne vymedzených trestných činov, resp. na ich zisťovaní či usvedčovaní páchatel'ov, by podľa nášho názoru mala byť interpretovaná tak, že bez tohto svedectva by sa nepodarilo OČTK a súdu predmetnú trestnú činnosť zistiť a páchatel'a usvedčiť. *In genere* je možné uviesť, že podstatou tohto trestnoprocésneho inštitútu je dohoda medzi obvineným a štátom, na základe ktorej obvinený poskytne významné informácie, o ktorých sa predpokladá, že prispievajú k objasneniu explicitne vymedzenej skupiny trestných činov a dopomôžu k zisteniu ich páchatel'ov. Štát na druhej strane poskytne spolupracujúcemu obvinenému benefit vo forme nepokračovania v trestnom stíhaní. Dôležitým aspektom, ktorý musí byť naplnený, je, že záujem spoločnosti na objasnení takýchto trestných činov musí prevyšovať záujem na trestnom stíhaní a potrestaní obvineného. Táto skutočnosť si vyžaduje dôsledné vyhodnotenie závažnosti trestného činu, okolností prípadu, osoby obvineného na spáchanom trestnom čine a jeho následkoch.¹⁵

Uznesením o podmiennečnom zastavení trestného stíhania sa obvinenému určí skúšobná doba v rozmedzí dvoch až desiatich rokov, z čoho možno usudzovať, že v tomto štádiu trestného konania ešte nie je isté, či sa v trestnom stíhaní bude pokračovať, pretože zastavenie nie je definitívne, ale iba podmiennečné. Účelom tejto lehoty je naplnenie účelu spolupráce medzi obvineným a štátom. V rámci predmetného uznesenia sú obvinenému uložené aj primerané povinnosti, konkrétne povinnosť ďalšej spolupráce s OČTK a so súdom na objasňovaní trestného činu a na zisťovaní a usvedčovaní páchatel'ov.¹⁶

V aplikačnej praxi sa môže táto situácia skončiť nasledujúcimi spôsobmi:

- prvým je, že osoba spolupracujúceho obvineného počas skúšobnej doby riadne plnila povinnosti uložené v uznesení, a teda prokurátor **po uplynutí** tejto doby rozhodne o tom, že **spolpracujúci obvinený sa osvedčil**;

¹⁵ IVOR, J. *Optimalizácia prípravného konania trestného*. Praha : Leges, 2017, s. 495.

¹⁶ Ako podmienky nemožno uložiť zákaz činnosti, resp. zákaz pobytu, čo by fakticky bolo možné označiť ako tzv. skryté ukládanie trestov, čo je neprípustné.

- opačná situácia môže nastať v prípade, ak spolupracujúci obvinený neplní povinnosti uložené v uznesení, v takom prípade prokurátor **nemusí čakať na uplynutie skúšobnej doby**, ktorá bola obvinenému uložená, ale o neosvedčení sa spolupracujúceho obvineného môže rozhodnúť ešte **počas jej priebehu**. Dôvodom takéhoto rozhodnutia môže byť napríklad fakt, že obvinený odoprel vypovedať alebo zmenil svoju predchádzajúcu výpoveď.

Proti uzneseniu o podmieňanom zastavení trestného stíhania spolupracujúceho obvineného môže poškodený alebo osoba obvineného podať sťažnosť, ktorá vyvolá riadny súdny proces, s čím je previazaná aj situácia, že uznesenie o podmieňanom zastavení trestného stíhania voči spolupracujúcemu obvinenému nenadobudne právoplatnosť, a teda sa nebude môcť vykonať. Zákonnosť dokazovania pri aplikácii predmetného trestnoproceného inštitútu vníma aj potrebu osôb poškodených trestnou činnosťou spolupracujúceho obvineného a ich záujem netkvie iba v dosahovaní účelu trestného konania, ale aj v záujme spoločnosti na potrestaní páchatel'a trestnej činnosti, v danom prípade spolupracujúceho páchatel'a.

Predmetný inštitút má v praxi svoje opodstatnenie, najmä pri objasňovaní trestnej činnosti členov zločineckých skupín. Vyplýva to zo skutočnosti, že spolupracujúci obvinení musia v priebehu skúšobnej doby naďalej spolupracovať s OČTK v prípravnom konaní a so súdmi na zisťovaní a usvedčovaní páchatel'ov stíhanej trestnej činnosti. Naproti tomu, právni teoretici upozorňujú, že pri uplatňovaní tohto inštitútu celkom absente akýkoľvek výchovný prvok, pretože právna úprava je nastavená tak, že spolupracujúci obvinený na to, aby si udržal výhodu vo forme beztrestnosti, musí splniť iba jednu podmienku, a to spolupracovať s orgánmi činnými v trestnom konaní a so súdom. Inak povedané, spolupracujúci obvinený môže v priebehu skúšobnej doby spáchať akýkoľvek trestný čin, nadnesene povedané, aj trestný čin vraždy, a napriek tomu nepríde o svoj benefit. Táto absurdná situácia, ktorá sa fakultatívne môže vyskytnúť v aplikačnej praxi, nenapĺňa podľa nás aspekt zákonosti, preto sa domnievame, že legitímnou požiadavkou by bolo spolupracujúcemu obvinenému obligatórne uložiť povinnosť v rámci skúšobnej doby viesť riadny život, obdobne ako to je v inštitúte podmieňaného zastavenia trestného stíhania.¹⁷

Na ďalší problém spôsobujúci nejednoznačnosť v právnej praxi upozorňuje profesor Klátik, ktorý tvrdí, že pri podmieňanom zastavení trestného stíhania voči spolupracujúcemu obvinenému a pri zastavení trestného stíhania, môže nastať situácia, že nebude zreteľné, ktorý procesný postup má byť použitý, pretože oba inštitúty sú podmienené rovnakými podmienkami. Ako riešenie navrhuje použitie definitívneho zastavenia trestného stíhania voči obvinenému v tom prípade, ak sa významnou mierou podieľal na objasnení a usvedčení páchatel'a trestného činu a podmieňané zastavenie trestného stíhania voči spolupracujúcemu obvinenému odporúča použiť v prípade, ak obvinený usvedčil iba jedného páchatel'a, resp. neuviedol rozhodujúce skutočnosti.¹⁸ Opačnú situáciu prezentuje doktor Ži-

¹⁷ K tomu pozri § 216 ods. 4 TP.

¹⁸ KLÁTIK, J. Podmieňané zastavenie trestného stíhania – alternatívny spôsob riešenia trestnej veci. In *Justičná revue*. Roč. 59, 2007, č. 1, s. 31 – 39.

linka, ktorý tvrdí, že takýto postup nemožno podriaďiť rôznej kvalite dôkazov, a z toho dôvodu usudzuje, že podmienené zastavenie trestného stíhania je možné ešte počas prebiehajúcej spolupráce s OČTK a zastavenie trestného stíhania možno vydať až v prípade, keď už došlo k naplneniu účelu spolupráce, t. j. v čase, keď už ďalšia spolupráca nie je potrebná.¹⁹ Tu si dovoľíme tvrdiť, že pravda je niekde uprostred, pretože zastávame, že definitívne zastavenie trestného stíhania by malo byť použité iba v prípade, ak informácie, ktoré spolupracujúci obvinený uviedol, boli kľúčovými pre objasnenie trestnej činnosti. Podmienené zastaviť trestné stíhanie navrhujeme v prípade, ak je nevyhnutné, aby spolupracujúci obvinený podstúpil skúšobnú dobu v rámci ktorej sa predpokladá, že bude naplnená jeho spolupráca so štátom. Nemyslíme si, že nami navrhované riešenie podmieňuje použitie rôznych trestnoprocesných inštitútov rôznej dôkaznej situácii, pretože sa nestotožňujeme s polarizovaním dôkazov. Na druhej strane je nevyhnutné nastaviť hranice tak, aby bolo jasné, ktorý z uvedených prostriedkov sa aplikuje v praxi. Vieme si preto predstaviť situáciu, keď spolupracujúci obvinený okrem svojej svedeckej výpovede poskytne aj iné dôkazné materiály, ktoré OČTK môžu vyhodnotiť, a ak po zhodnotení všetkých dôkazov vyjde na zreteľ, že tieto objektívne pomohli v usvedčení páchateľa a bez ich použitia by postihnutie páchateľa bolo podstatne sťažené, resp. nemožné, navrhujeme použitie meritórného rozhodnutia, zastavenia trestného stíhania.

Na podklade uvedeného v prípade, ak vyhodnotenie dôkazov preukáže ich opodstatnenosť v trestnom konaní, čoho následkom bude naplnenie účelu spolupráce, domnievame sa, že by bolo na mieste umožniť osvedčenie sa obvinenému ešte pred uplynutím skúšobnej doby. V tomto kontexte navrhujeme modifikáciu ustanovenia § 219 ods. 1 TP v tom zmysle, aby k osvedčeniu obvineného došlo ešte pred uplynutím skúšobnej doby, v prípade naplnenia účelu spolupráce s OČTK.

2.4 Prerušenie trestného stíhania voči spolupracujúcemu obvinenému

Právnu úpravu tohto inštitútu nachádzame v ustanovení § 228 ods. 3 TP. Je možné povedať, že na jeho základe zákonodarca vytvoril procesné podmienky na alternatívne skončenie trestných vecí v prípadoch takých trestných činov, pri ktorých je vo významnej miere dotknutý verejný záujem a záujem štátu na objasnení trestných činov a zároveň zistenie a usvedčenie takýchto páchateľov prevyšuje záujem spoločnosti na ich potrestaní.

Na takýto procesný postup je výnimočne oprávnený policajt, a to po predchádzajúcom súhlase prokurátora. Zároveň platí, že predmetný trestnoprocesný inštitút je aplikovateľný tak v rámci prípravného konania, ako aj v rámci konania pred súdom. Predchádza mu rozhodnutie o vylúčení trestného konania proti obvinenému zo spoločného konania podľa § 21 ods. 1 TP na samostatné konanie, čím sa vytvorí právne predpoklady, aby spolupracujúci obvinený mohol byť vypočutý v pôvodnom konaní v procesnom postavení svedka. Teda, po prerušení trestného stíhania bude osoba v ďalšom konaní vypočutá

¹⁹ ŽILINKA, M. Spolupracujúca osoba a procesné postupy podľa Trestného poriadku. In *Justičná revue*. Roč. 59, 2007, č. 5, s. 624.

ako svedok, pričom nie je možné opomenúť ani použitie zastavenia trestného stíhania, podmieneného zastavenia trestného stíhania spolupracujúceho obvineného či mimoriadneho zníženia trestu.²⁰

Aj v tomto prípade musí byť naplnená základná negatívna podmienka, a síce, že trestné stíhanie sa nesmie prerušiť voči organizátorovi, návodcovi a objednávateľovi trestného činu, na ktorého objasnení sa podieľal.

Rovnako ako v predchádzajúcich procesných postupoch, ani v prípade prerušenia trestného stíhania nie je podmienkou, aby sa spolupracujúci obvinený podieľal na páchaní taxatívne vymedzených trestných činov, ale môže byť trestne stíhaný pre akýkoľvek iný trestný čin.

Rozhodnutie o prerušení trestného stíhania voči spolupracujúcej osobe je rozhodnutím tzv. predbežnej povahy, ktoré má prechodný charakter, v rámci ktorého by malo dôjsť k naplneniu účelu spolupráce.

Okrem jeho aplikácie v rámci prípravného konania je možné rozhodnúť o ňom aj v konaní pred súdom. Toto oprávnenie vyplýva súdu z ustanovení §§ 241 ods. 1 písm. d) TP a 244 ods. 1 písm. e) TP, čiže k takémuto rozhodnutiu môže súd dospieť aj pri preskúmaní, resp. pri predbežnom prejednaní obžaloby. Prerušiť trestné stíhanie je tiež možné aj na hlavnom pojednávaní, k čomu dáva oprávnenie § 283 ods. 1 TP, ktorý vymedzuje, že súd môže prerušiť trestné stíhanie, ak sa na hlavnom pojednávaní zistí, že je tu naplnená niektorá z okolností uvedených v ustanovení § 228 ods. 3 TP.

2.5 *Mimoriadne zníženie trestu*

Zákonné predpoklady uplatnenia inštitútu mimoriadneho zníženia trestu práve na osobu spolupracujúceho obvineného, boli do nášho právneho poriadku doplnené až novelou trestných kódexov, účinnou od 1. januára 2006, keď boli rozšírené dôvody, v rámci ktorých súd môže uložiť trest pod dolnú hranicu trestnej sadzby, konkrétne v prípade pomoci páchatel'a pri objasňovaní závažnej trestnej činnosti, alebo v prípade konania o dohode o vine a treste. Súd teda môže pristúpiť k zníženiu trestu pod dolnú hranicu trestnej sadzby u spolupracujúceho obvineného za predpokladu, že sú **kumulatívne** splnené nasledujúce podmienky:

- ide o páchatel'a, spolupracujúcu osobu, ktorý zvlášť významnou mierou prispel k objasneniu trestného činu spáchaného v prospech zločineckej skupiny alebo teroristickej skupiny;
- páchatel', teda spolupracujúca osoba, napomáhal zabrániť spáchaniu trestného činu, ktorý v prospech zločineckej skupiny alebo teroristickej skupiny iný pripravoval alebo sa o jeho spáchanie pokúsil tým, že oznámil jeho činnosť orgánom činným v trestnom konaní a poskytol im informácie, ktoré by inak nezískali a tak im pomohol zabrániť alebo zmierniť následky trestného činu, zistiť alebo usvedčiť páchatel'ov alebo zabezpečiť dôkazy o trestnom čine v prospech usvedčenia zločineckej skupiny alebo teroristickej skupiny.²¹

²⁰ ČENTÉŠ, J. a kol. *Trestný poriadok. Veľký komentár*. 4. vyd. Bratislava : Eurokódex, 2019, s. 538.

²¹ Paragraf 39 ods. 2 písm. b) TZ.

V uvedenom prípade je spolupráca páchatel'a viazaná iba na jednu skupinu trestných činov, a to trestných činov spáchaných v prospech zločineckej skupiny alebo teroristickej skupiny.

Ďalšie zo zákonných podmienok použitia inštitútu mimoriadneho zníženia trestu na osobu spolupracujúceho obvineného nie sú viazané na jednu skupinu trestných činov, práve naopak. Ide o nasledujúce prípady:

- páchatel', resp. spolupracujúca osoba, sa zvlášť významnou mierou podieľal na objasnení trestného činu korupcie podľa ôsmej hlavy tretieho dielu osobitnej časti Trestného zákona, trestného činu založenia, zosnovania a podporovania zločineckej skupiny podľa § 296 TZ, trestného činu založenia, zosnovania a podporovania teroristickej skupiny podľa § 297 TZ alebo obzvlášť závažného zločinu spáchaného organizovanou skupinou, zločineckou skupinou alebo teroristickou skupinou, resp. na zistení či usvedčení jeho páchatel'a tým, že poskytol v trestnom konaní dôkazy o takom čine;
- vzhľadom na povahu a závažnosť spáchaného trestného činu spolupracujúcou osobou má súd za to, že účel trestu možno dosiahnuť aj trestom v kratšom trvaní;
- spolupracujúca osoba nie je zároveň organizátorom, návodcom ani objednávateľom trestného činu o ktorom poskytla dôkazy v trestnom konaní.²²

Z uvedeného vyplýva, že súd vzhľadom na povahu a závažnosť trestného činu spáchaného spolupracujúcou osobou rozhodne, či účel trestu možno dosiahnuť aj trestom kratšieho trvania a následne môže znížiť trest pod dolnú hranicu trestnej sadzby ustanovenej trestným zákonom. Netreba zabúdať na fakt, že ide o **fakultatívne rozhodnutie** súdu, teda spolupracujúci obvinený naň nemá právny nárok. V neposlednom rade páchatel'om poskytnuté informácie musia mať pre OČTK a súd väčší význam a byť vyššej kvality než poznatky poskytované v procesných postupoch a spôsoboch rozhodovania upravených pre spolupracujúcu osobu v trestnom poriadku.²³ Je dôležité uviesť, že spomínané prostriedky trestného práva procesného sú primárnou možnosťou pre spolupracujúceho obvineného v rámci trestného konania. **Na využitie inštitútu mimoriadneho zníženia trestu, ako prostriedku trestného práva hmotného, musí byť kvalita a kvantita informácií poskytnutých spolupracujúcim obvineným na vyššej úrovni, než informácie poskytované v procesných postupoch a spôsoboch rozhodovania upravených pre spolupracujúceho obvineného v Trestnom poriadku.** Možno teda povedať, že využitie tohto hmotnoprávneho inštitútu prichádza do úvahy v prípadoch, ak u spolupracujúceho obvineného nedošlo k zastaveniu trestného stíhania, k podmiennečné-

²² Paragraf 39 ods. 2 písm. e) TZ.

Aplikácia § 39 ods. 2 písm. e) TZ nebude možná v prípade, ak pôjde „len“ o zločin spáchaný organizovanou, zločineckou alebo teroristickou skupinou. Okruh predmetných trestných činov sa totiž vymedzuje na obzvlášť závažné zločiny spáchané týmito zoskupeniami.

²³ Ide o procesné postupy uvedené v predchádzajúcich podkapitolách, konkrétne:

- dočasné odloženie vznesenia obvinenia;
- zastavenie trestného stíhania voči spolupracujúcemu obvinenému;
- podmiennečné zastavenie trestného stíhania voči spolupracujúcemu obvinenému;
- prerušenie trestného stíhania voči spolupracujúcemu obvinenému.

mu zastaveniu trestného stíhania a jeho následnému osvedčeniu a prokurátor sa rozhodol na takúto osobu podať obžalobu.

Neopomíname ani skutočnosť, že páchatel' musí spolupracovať dobrovoľne, bez nátlaku. Úlohou súdu je v takejto situácii zvážiť, či znížený trest je dostačujúci, prípadne, či výška trestu nie je príliš vysoká vzhľadom na okolnosti.

Na podklade uvedenej analýzy predmetného hmotnoprávneho prostriedku možno konštatovať, že úmernosť trestu k spáchanému trestnému činu má mimoriadny význam pre dosiahnutie účelu trestu. V opačnom prípade by sme boli svedkami porušovania jedného z nosných princípov trestu, a to spravodlivosti trestu. Možnosť uplatnenia mimoriadneho zníženia trestu práve na spolupracujúceho páchatel'a je v súčasnosti dôležitým nástrojom motivácie páchatel'ov k spolupráci s orgánmi činnými v trestnom konaní a tiež so súdmi, najmä kvôli boju so závažnými druhmi kriminality, ale na druhej strane tento inštitút musí byť, tak ako aj procesnoprávne inštitúty previazané so spolupracujúcim obvineným, aplikovaný primerane tak, aby pri jeho realizácii nedochádzalo k porušovaniu zásad trestného konania.

3. Východiská pre Slovenskú republiku

V zmysle uvedeného je možné vyvodit' konštatovanie, že najčastejšie identifikovateľným znakom v rámci možných trestnoprocesných nástrojov použitia spolupracujúceho obvineného v právnej úprave Slovenskej republiky je jeho previazanosť s organizovanou trestnou činnosťou. Identické je možné vyvodit' aj z právnej úpravy Českej republiky či Talianskej republiky, ktoré uvedený inštitút taktiež využívajú v rámci odhaľovania trestných činov spáchaných členmi organizovanej skupiny, *in concreto* možno skonštatovať, že inštitút spolupracujúceho obvineného je považovaný za kľúčový prostriedok boja proti organizovanému zločinu nielen v tuzemsku, ale aj v zahraničnej právnej úprave.

Na podklade analýzy uvedenej v predchádzajúcom texte možno vysloviť, že inštitút spolupracujúceho obvineného v rámci tuzemskej právnej úpravy je možné aplikovať v takej trestnej činnosti, ktorá predpokladá prevyšujúci záujem na zistení a usvedčení páchatel'a trestnej činnosti ako záujem na trestnom stíhaní obvineného. Táto podmienka je špecifická pre tuzemskú právnu úpravu.²⁴

Na takomto podklade je možné uviesť, že podstatou legislatívneho použitia inštitútu spolupracujúceho obvineného v rámci právneho poriadku Slovenskej republiky je odhaľovanie a dokazovanie tých najzávažnejších trestných činov, ktoré sa môžu udiať v spoločnosti a prioritizácia odhalenia tejto trestnej činnosti je nad záujmom potrestania ich páchatel'ov. S uvedeným zaklasifikovaním sa plne stotožňujeme z dôvodu toho, že v prípade, ak by bolo možné spolupracujúceho páchatel'a využiť pri akejkolvek trestnej činnosti, resp. voči širšiemu okruhu trestných činov, znegovalo by to výnimočnosť jeho

²⁴ Napríklad v Českej republike je zmyslom inštitútu spolupracujúceho obvineného záujem na zisťovaní a odhaľovaní páchatel'ov závažnej trestnej činnosti prostredníctvom osôb, ktoré sa nie príliš významnou mierou podieľali na páchaní trestných činov a sú zároveň ochotné rozkrývať štruktúru organizovaných zločineckých skupín.

účinku. **Inštitút spolupracujúceho obvineného je preto možné považovať za rozhodujúci pre odhaľovanie tých najzávažnejších, najmä organizovaných foriem trestnej činnosti.**

Podstatou inštitútu spolupracujúceho obvineného je dohoda medzi obvineným a štátom, na základe ktorej za poskytnutia dôkazne významných informácií, spôsobilých prispieť k objasneniu taxatívne vymedzených trestných činov a ich páchatel'ov, je spolupracujúcemu páchatel'ovi poskytnutý benefit v podobe nepokračovania v trestnom stíhaní, na ktorý by inak nemal nárok. Keďže právny nárok na aplikáciu hmotnoprávneho, resp. trestno-procesných inštitútov spolupracujúceho obvineného neexistuje, možno usúdiť, že o možnosti ich aplikovania rozhoduje v prípravnom konaní prokurátor, resp. súd v rámci konania pred súdom.²⁵

Na tomto mieste považujeme za dôležité ešte poznamenať, že predmetný inštitút nie je možné použiť v prípade organizátora, návodcu alebo objednávateľa trestného činu na objasnení ktorého sa spolupracujúci obvinený podieľa. Túto skutočnosť je možné identifikovať v rámci tuzemskej právnej úpravy. S ohľadom na vyššie uvedené navrhujeme, aby súčasné negatívne podmienky, že spolupracujúcim obvineným nemôže byť návodca, organizátor ani objednávateľ trestného činu na objasnení ktorého sa podieľa, boli doplnené aj o **spôsobenie ťažkej ujmy na zdraví, resp. smrti**, ako možné následky trestného činu spáchaného osobou aspirujúcou na kolaboranta. V danom prípade inšpiratívne pôsobí samotný Trestný poriadok, ktorý v ustanoveniach týkajúcich sa podmienenečného zastavenia trestného stíhania alebo zmiery, túto negatívnu podmienku obsahuje, a teda osoba obvineného, ktorá chce využiť trestno-procesný inštitút zmiery, nesmela svojou trestnou činnosťou spôsobiť inému ťažkú ujmu na zdraví alebo smrť. S ohľadom na to navrhujeme rozšíriť doposiaľ negatívne nastavené podmienky uplatnenia tohto inštitútu o následky spôsobenia smrti, resp. ťažkej ujmy na zdraví.²⁶

Zastávame názor, že účel spolupráce môže byť dosiahnutý jedine dobrovoľnou spoluprácou obvineného s OČTK a súdom, preto kladne hodnotíme explicitné vymedzenie dobrovoľnosti aplikácie trestnoprocesných inštitútov spolupracujúceho obvineného a tiež aj hmotnoprávneho inštitútu mimoriadneho zníženia trestu. Avšak v trestnoprocesnom inštitúte zastavenia trestného stíhania podľa § 215 ods. 3 TP a pri inštitúte prerušenia trestného stíhania voči spolupracujúcemu obvineného podľa § 218 TP, aspekt dobrovoľnosti absentuje. Z toho dôvodu navrhujeme modifikovať jednotlivé ustanovenia doplnením znaku dobrovoľnosti, ako fundamentálneho predpokladu aplikácie inštitútu spolupracujúceho obvineného.

Istú paralelu s dobrovoľnosťou účelu spolupráce vnímame a pretavujeme aj do ďalšej navrhovanej zmeny. Konkrétne, odporúčame zakomponovanie **povinnosti spolupracujúceho obvineného priznať sa k trestnému činu**, pre ktorý sa vedie trestné stíhanie.

²⁵ Totožná situácia je prítomná aj v právnom poriadku Českej republiky, kde je taktiež na uvážení štátneho zástupcu, či v obžalobe, resp. v dohode o vine a treste, označí osobu za spolupracujúcu. Definitívne stanovisko týkajúce sa udelenia statusu spolupracujúceho obvineného vyriekne až súd, pričom uvedené platí tak v českej právnej úprave, ako v talianskej právnej úprave.

²⁶ V Českej republike je táto podmienka identifikovaná iba čiastočne a v rámci talianskej právnej úpravy táto podmienka nie je prítomná vôbec.

Trestné stíhanie je možné dočasne odložiť, zastaviť, podmiennečne zastaviť a prerušiť spolupracujúcemu obvinenému pre akýkoľvek trestný čin, nielen pre trestné činy na ktorých objasnení sa podieľal, ale zároveň musí kumulatívne platiť, že takéto priznanie kajúcnik urobil bez výhrad, je podporované ďalšími dôkazmi²⁷, čím je logicky zabránené polemikám o tom, že spolupracujúci obvinený seba obvinil z dôvodu, že je na neho vyvíjaný nátlak, resp. z dôvodu, že sa stal obeťou trestného činu vydierania. I keď sme si vedomí, že nami predstretý návrh môže byť napadnutý odbornou verejnosťou v tom zmysle, že podmieňovanie aplikácie inštitútu spolupracujúceho obvineného vlastným priznaním je v rozpore so zásadou *nemo tenetur se ipsum accusare*, sme toho názoru, že spolupracujúci obvinený má na výber, či bude, alebo nebude spolupracovať s OČTK, či bude napomáhať pri objasňovaní trestnej činnosti, alebo nie. Ak sa teda rozhodne pre priznanie, napomáhanie pri objasňovaní trestnej činnosti a pre spoluprácu s OČTK, jednoznačne tvrdíme, že takéto konanie je plne *lege artis*. Pravidlo zákazu donucovania k sebaobviňovaniu má svoje mantinely a nemá slúžiť na to, aby podozrivému alebo obvinenému poskytovalo absolútnu ochranu. Osoba spolupracujúceho obvineného po tom, ako sa rozhodne spolupracovať s OČTK, vystupuje v procesnom postavení svedka, a to aj napriek tomu, že svedkom z materiálneho hľadiska nie je, keďže je páchatelom trestnej činnosti. Keďže vystupuje ako svedok, je poučená v zmysle ustanovenia § 130 ods. 1 a 2 TP. Ak sa teda svedok po zákonom poučení rozhodne vypovedať tak, že usvedčuje seba, ale aj ďalšie osoby, nemožno za spravodlivé považovať bránenie svedkovi v takomto konaní a pripísanie mu ho za vinu. Nehovoriac o tom, že v zmysle nami navrhovaných ďalších modifikácií týkajúcich sa osoby spolupracujúceho obvineného, okrem štandardného poučenia v zmysle § 130 TP, by bol kajúcnik poučený aj špeciálnou formou poučenia, ktorá ako jednu z náležitostí obsahuje klauzulu o tom, že v prípade porušenia záväzkov, ku ktorým sa kajúcnik zaviazal, nebude na neho ďalej hľadené ako na spolupracujúceho. V neposlednom rade uvádzame, že priznanie k spáchaniu trestného činu je obligatórnym predpokladom uplatnenia statusu spolupracujúceho obvineného tak v Českej republike, ako aj v Taliansku.

Vo svetle všetkých skutočností, ktoré sme predstrelili v rámci legislatívy Slovenskej republiky, si dovoľujeme navrhnúť aj nasledujúce varianty, ktorých následkom bude zefektívnenie právnej úpravy súvisiacej s osobou spolupracujúceho obvineného. V rámci ustanovenia týkajúceho sa dočasného odloženia vznesenia obvinenia navrhujeme jeho zmenu do takej miery, aby **po dosiahnutí účelu spolupráce, obvinenie vôbec nebolo vznesené a podmienka by sa viazala na splnenie účelu spolupráce**. V prípade, ak právna úprava ostane bez zmeny, aspekt motivácie v tomto trestnoprocесnom inštitúte bude aj naďalej neidentifikovateľný.

Čo sa týka podmiennečného zastavenia trestného stíhania voči osobe spolupracujúceho obvineného na udržanie výhody vo forme beztrestnosti, by okrem súčasného predpokladu mala pribudnúť aj ďalšia podmienka, konkrétne **uloženie povinnosti viesť v skúšobnej dobe riadny život**. V tomto smere zastávame názor, že všetky trestnoprocесné

²⁷ Nález Ústavného súdu SR, sp. zn. III. ÚS 460/2021, zo dňa 24. februára 2022.

Rozsudok ESELP, vo veci č. 26772/95, *Labita vs. Taliansko*, zo dňa 6. apríla 2000, ods. 157 a nasl.

inštitúty, ktoré je možné aplikovať na osobu spolupracujúceho obvineného by mali vo svojich legálnych ustanoveniach obligatórne obsahovať podmienku, že v rámci skúšobnej doby má spolupracujúci obvinený povinnosť preukázať svojim riadnym správaním a vedením života,²⁸ že voči nemu nie je potrebné pokračovať v trestnom stíhaní. Túto skutočnosť považujeme za absolútne elementárnu požiadavku na spolupracujúceho obvineného bez nutnosti bližšieho vysvetľovania jej významu. Navyše, naše slová potvrdzuje aj fakt, že obdobná situácia platí aj v rámci ustanovenia § 216 TP. Čo sa týka predmetného trestnoproceného inštitútu, taktiež navrhujeme novelizáciu ustanovenia do takej miery, aby osvedčenie spolupracujúceho obvineného bolo možné pred uplynutím skúšobnej doby v prípade, že došlo k naplneniu spolupráce s OČTK.

V neposlednom rade vidíme problém v možnosti, že spolupracujúci obvinený vyviazne z trestného konania úplne beztrestne, pričom uvedené platí nielen v tuzemsku, ale napríklad aj v Českej republike. Aj napriek tomu, že kajúcnik zastáva v trestnom konaní, vo veciach odhaľovania závažnej trestnej činnosti privilegované postavenie, pripustenie absolútnej beztrestnosti rozhodne vnímame ako príliš liberálny a veľkorysý benefit, ktorý priamou úmerou navyšuje riziko, že kolaboranti, zaslepení vidinou vlastnej beztrestnosti, budú vypovedať aj informácie nezakladajúce sa na pravde a rôznymi ďalšími spôsobmi budú mariť vyšetrovanie, čím, v konečnom dôsledku, nedôjde k dolapeniu skutočných páchatel'ov. Legislatíva by z morálneho hľadiska mala brániť utvoreniu predstavy, že poskytnutie korunného svedectva je ľahká príležitosť zbaviť sa trestnej zodpovednosti, pretože úmernosť trestu k spáchanému trestnému činu má mimoriadny význam na dosiahnutie účelu trestu. Keďže účelom trestu je ochrana spoločnosti pred páchatel'om trestného činu, úlohou súdu je uložiť taký druh a výmeru trestu, pri ktorom bude splnený účel trestu. Represia v tomto prípade nie je účelom trestu, ale iba prostriedkom jeho dosiahnutia. S ohľadom na to pozitívne hodnotíme taliansku právnu úpravu, ktorá kajúcnikovi ukladá trest vždy, aj keď miernejší. V tomto kontexte je nutné uviesť, že v rámci talianskej právnej úpravy zákonodarca obligatórne ustanovuje vykonanie aspoň jednej štvrtiny trestu spolupracujúcemu obvinenému a v prípade, ak by kolaborantovi hrozil trest odňatia slobody na doživotie, musí si odpykať trest odňatia slobody vo výmere desiatich rokov.²⁹ Talianska legislatíva je v tomto smere dôkazom, že kajúcnik je síce dôležitým prostriedkom boja proti závažnej trestnej činnosti, avšak zákonodarca neopomína skutočnosť, že stále ide o páchatel'a trestnej činnosti, ktorému musí uložiť trest. Preto navrhujeme, aby bol **spolupracujúci obvinený sankcionovaný vždy, ale miernejším, resp. alternatívnym druhom trestu, okrem trestu odňatia slobody.**

Štúdium organizovanej kriminality a s tým previazaná následná trajektória bádania nás podnietila aj v profilovaní nasledujúceho návrhu *pro futuro*, ktorý je previazaný s problematikou odčerpávania nelegálnych finančných prostriedkov z trestnej činnosti.

²⁸ Pod vedením riadneho života máme na mysli dodržiavanie právnych noriem, plnenie pracovných, rodinných a občianskych povinností. Je nutné uviesť si, že schopnosť spolupracujúceho obvineného viesť riadny život sa nestotožňuje iba s jeho bezúhonnosťou.

²⁹ La Legge 13 febbraio 2001, n. 45, teda zákon č. 45/2001 o spolupracovníkoch spravodlivosti v Taliansku.

Jednoznačne totiž zastávame názor, že v prípade, ak ponecháme zločincovi ich majetok pochádzajúci z trestnej činnosti, zanecháme im v rukách prostriedky na ich vlastnú obranu, na financovanie advokátov, ovplyvňovanie svedkov a uplácanie personálneho aparátu štátnych orgánov. Takáto nečinnosť výkonného aparátu štátu môže mať fatálne následky v podobe opätovného investovania výnosov z trestnej činnosti do ekonomiky štátu, čím na jednej strane dôjde k legalizácii týchto prostriedkov a na strane druhej si páchatel' mocensky posilní svoju pozíciu v spoločnosti, a to bez ohľadu na pôvod týchto prostriedkov. Položme si otázku, čo je dôvodom páchania závažných druhov trestnej činnosti? Je to rozhodne úsilie získať značný majetkový prospech. Peniaze a moc sú dva kľúčové atribúty, ktoré sú hybnou silou potierania organizovanej kriminality. Vezmime zločincovi ich majetok, vezmeme im tým aj ich moc a postavenie. Siahnuť na ich kapitál je ťažiskovou metódou boja proti tejto závažnej kriminalite.

Positívnym mementom bolo v tomto smere prijatie relatívne nového právneho predpisu, zákona č. 312/2020 Z. z. o výkone rozhodnutia o zaistení majetku a správe zaisteného majetku v znení neskorších predpisov (ďalej aj „**Zákon o zaistení a správe majetku**“), účinného od 1. januára 2021, ktorým došlo k zavedeniu možnosti dočasného zaistenia majetku pochádzajúceho z trestnej činnosti už v štádiu odhaľovania trestnej činnosti. Zaistením majetku je dočasné obmedzenie práva nakladať s takýmto majetkom v prípade, ak sú splnené zákonné predpoklady na jeho odňatie. Nejde teda o konečné rozhodnutie vo forme konfiškácie (t. j. prepadnutie majetku, prepadnutie vecí, zhabanie majetku, zhabanie vecí), o ktorej môže *de lege lata* rozhodnúť jedine **súd**. K odčerpaniu výnosov z trestnej činnosti získanej spolupracujúcim obvineným môže dôjsť jedine v prípade, ak je spolupracovník justície odsúdený súdom. Ak prokurátor uplatní svoju právomoc a rozhodne o zastavení trestného stíhania, podmienenom zastavení či prerušení trestného stíhania, neexistuje legálny podklad odčerpania nelegálnych finančných prostriedkov z trestnej činnosti takémuto kajúcnikovi. Právny stav *de lege lata* v tuzemsku v rámci trestného práva nevymedzuje hmotnoprávny podklad, ktorý by umožňoval odčerpávanie nelegálne získaných finančných prostriedkov spolupracujúcemu obvinenému *ex offio*. Túto skutočnosť považujeme za neuspokojivú, vzbudzujúcu obavy a z toho dôvodu navrhujeme uložiť kolaborantovi povinnosť previesť výnosy z trestnej činnosti na štát. Takáto konfiškácia majetku pochádzajúceho z trestnej činnosti predstavuje v našom meradle jeden z najefektívnejších nástrojov boja proti organizovanej trestnej činnosti.

Záver

Nosnou témou predloženého príspevku bola osoba spolupracujúceho obvineného, ktorá má podľa nášho **názoru v sebe predpoklady byť jedným z nástrojov napomáhajúcich dosiahnutiu spravodlivosti v spoločnosti. Na to je nevyhnutné zabrániť jeho zneužívaniu štátnym aparátom a zabezpečiť, aby bol využívaný a aplikovaný v medziach litery zákona. Totiž záujem na zistení skutkového stavu veci nemôže viesť k zisteniu pravdy za každú cenu, teda ani za cenu porušenia zákona, pretože**

by sme fakticky popreli zásadu zákonnosti, na ktorej stojí trestné konanie, a to je nutné obligatórne viesť v súlade so zákonom. Cieľ, v tomto prípade, neposväčuje prípadné nezákonne použité prostriedky. Osobu spolupracujúceho obvineného je preto možné označiť za kľúčový inštitút pri odhaľovaní závažných foriem organizovanej kriminality, pričom však názory na jej použitie sú rôzne tak na strane laickej verejnosti, ako aj na strane odbornej verejnosti.

Na podklade uvedeného možno vyvodit' konštatovanie, že je potrebné vykonať dôslednú previerku hodnovernosti takejto výpovede, a teda kvality výpovede spolupracujúcej osoby, pretože prípadné zanedbanie by mohlo byť signálom porušenia garancií spravodlivého procesu.³⁰ Tento prirodzený mechanizmus konfrontácie takejto výpovede s ďalšími relevantnými skutočnosťami získanými v rámci dokazovania vyplýva z postavenia kajúcnika, ktorý síce formálne vypovedá ako svedok, avšak z materiálneho hľadiska svedkom nie je, keďže trestnú činnosť spáchal priamo a v pozícii svedka sa ocitol iba po použití a aplikácie inštitútu spolupracujúceho obvineného.

V tomto kontexte považujeme za kľúčové upozorniť na nedávne rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *Xenofontos a iní proti Cypru*³¹, v rámci ktorého európsky garant ochrany konštatoval nasledujúce: „Pri skúmaní vplyvu použitia svedkej výpovede spolupracujúceho svedka na celkovú spravodlivosť konania podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru je potrebné zohľadniť najmä, či obhajoba poznala totožnosť svedka, vedela o existencii dohody, mala možnosť svedka vypočuť, mala možnosť vypočuť osoby podieľajúce sa na vyšetrovaní, vnútroštátny súd preskúmal dohodu, venoval pozornosť všetkým možným výhodám, ktoré svedok získal, dohoda bola prerokovaná v konaní pred súdom, si bol vedomý úskalí spoliehania sa na výpovede spolupáchateľov pristupoval k svedectvu opatrne, podrobne vysvetlil, prečo svedkovi uveril, existovali nespochybniteľné podporné dôkazy a odvolací súd preskúmal závery prvostupňového súdu týkajúce sa svedka a touto otázkou sa zaoberali všetky sudy, ktoré sa zaoberali rôznymi odvolaniami.“

Chýbajúcu definíciu osoby, ktorá sa rozhodla spolupodieľať na odhaľovaní závažnej trestnej činnosti, považujeme za jeden z kľúčových problémov v diapazóne nezrovnalostí previazaných s osobami ochotnými spolupracovať s justíciou. Explicitné nezadefinovanie pojmu spolupracujúci obvinený následne spôsobuje nezrovnalosti tak v radoch laickej verejnosti, ako aj odbornej spoločnosti. Vyjadrujeme presvedčenie, že zadefinovanie osoby spolupracujúceho obvineného *expressis verbis* do Trestného poriadku je v právnom stave *de lege lata* nevyhnutným krokom na ceste k zefektívneniu celkovej právnej úpravy previazanej s týmto právnym inštitútom. V tomto kontexte v neposlednom rade uvádzame, že legálne definície pojmu spolupracujúci obvinený sú obsiahnuté tak v rámci českej právnej úpravy³², ako aj v rámci talianskej právnej úpravy³³. Determi-

³⁰ VRTÍKOVÁ, K. Úskalnia inštitútu spolupracujúceho obvineného. In *Bulletin slovenskej advokácie*. Roč. 28, 2022, č. 11 – 12, 2022, s. 23.

³¹ Rozsudok EŠLP vo veci č. 68725/16, 74339/16 a 74359/16 *Xenofontos a iní proti Cypru*, zo dňa 25. 10. 2022.

³² Paragraf 178a zákona č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád).

³³ La Legge 13 febbraio 2001, n. 45.

novaním spolupracujúceho páchatel'a vymedzíme zákonné limity jeho možného využitia a nádejame sa, že zabránime prípadnému zneužívaniu tohto inštitútu, čím, v konečnom dôsledku, dôjde k posilneniu princípu právnej istoty.

S ohľadom na uvedené skutočnosti si dovoľujeme predostrieť ustanovenie, ktoré by výslovne zadefinovalo osobu spolupracujúceho obvineného, rámcovo, **vo forme návrhu legislatívnej zmeny Trestného poriadku, a to prostredníctvom samostatného ustanovenia:**

Odsek 1: „Za osobu spolupracujúceho obvineného sa považuje osoba:

- poskytuje informácie o závažnej trestnej činnosti súvisiacej najmä s organizovanou trestnou činnosťou a ktorej výpoveď je schopná významným spôsobom napomôcť k objasneniu trestnej činnosti;
- ktorej výpoveď musí byť obligatórne podporená ďalšími dôkazmi.“

Odsek 2: „Spolupracujúca osoba má povinnosť:

- priznať sa k spáchaniu trestného činu;
- písomne prehlásiť, že súhlasí s označením spolupracujúca osoba;
- písomne prehlásiť, že poskytla všetky informácie, ktorými disponovala o trestnej činnosti;
- udeliť súhlas na skúmanie svojho osobnostného stavu, ktorého preukázaním bude schopnosť, resp. neschopnosť osoby byť spolupracovníkom justície;
- po výsluchu podpísať, tzv. formálne prehlásenie o tom, že aj v budúcnosti poskytne korešpondujúcu výpoveď;
- finančné prostriedky nadobudnuté z nelegálnej trestnej činnosti previesť na štát.“

Odsek 3: „Spolupracujúca osoba má právo na:

- špeciálnu formu poučenia pred výsluchom, obsahom ktorej sú mimoriadne aspekty vyzdvihujúce výnimočnosť inštitútu spolupracujúceho obvineného. Ide najmä o nasledujúce aspekty poučenia:
 - a) vysvetlenie významu označenia za osobu spolupracujúcu so spravodlivosťou;
 - b) povinnosť zotrvania na svojej výpovedi aj v ďalších štádiách trestného konania;
 - c) podanie úplnej a pravdivej výpovede aj v ďalších štádiách trestného konania, ktorá bude schopná významne prispieť k odhaleniu závažnej trestnej činnosti;
 - d) následky prípadného porušenia záväzkov spolupracujúceho obvineného;
 - e) súhlas s tým, že dôjde k objektívnemu prevereniu osobnostných predpokladov spolupracujúceho obvineného, a to najmä s ohľadom na dôveryhodnosť a spoľahlivosť jeho tvrdení, spôsob predchádzajúceho života, sklon k páchaniu trestnej činnosti, vzťah kajúcnika s osobou, resp. osobami voči ktorým chce podať výpoveď, dôvody rozhodnutia priznať sa a usvedčiť iných z trestnej činnosti;
- poskytnutie výhod až po tom ako skutočnosti, ktoré vypovedal budú vyhodnotené ako schopné napomôcť k objasneniu trestnej činnosti;
- zabezpečenie ochrany v prípade, ak jej v súvislosti so spoluprácou so spravodlivosťou objektívne hrozí nebezpečenstvo ohrozenia života alebo zdravia.“

Odsek 4: „Osobu nie je možné považovať za spolupracujúcu v prípade, ak:

- porušuje niektorú z povinností uvedených v rámci predchádzajúceho odseku;
- spácha trestný čin naznačujúci opätovné začlenenie do kriminálneho prostredia.“

Na podklade týchto analyzovaných aspektov si dovoľujeme zákonodarcovi navrhnúť obligatórne zavedenie **formálneho vyhlásenie** aspiranta na spolupracujúceho obvineného o tom, že súhlasí so statusom spolupracujúceho obvineného a je si vedomý svojich záväzkov voči štátu. V danej forme prehlásenia by sme navrhovali uvádzať informácie, ktoré sú podstatné pre účely objasňovania trestnej činnosti aspiranta. Zároveň by v tejto dohode kolaborant vyslovil, že vypovedal všetky známe skutočnosti o trestnej činnosti, ku ktorej objasneniu prispieva svojou výpoveďou. Zaviazal by sa v nej k tomu, že v prípade, ak konanie dospeje do štádia pred súdom bude dodržiavať záväzky uvedené vo vyhlásení. Takéto formálne vyhlásenie by bolo legálnym podkladom na rozhodnutie prokurátora o tom, či nariadi aplikáciu jedného z možných procesných nástrojov spolupracujúceho obvineného, alebo podá obžalobu. Zastávame názor, že zakotvením takéhoto formalizovaného vyhlásenia dôjde v tuzemskej právnej úprave k deklarácii výnimočného a špeciálneho postavenia kolaboranta.

Na podklade legislatívneho vymedzenia *de lege lata* možno vyabstrahovať niekoľko aplikačných problémov, ktoré môžu narušiť zákonnosť ako nosný pilier trestného dokazovania. Preto bolo cieľom analýzy vymedzenie právnej úpravy do takej miery, aby využívanie inštitútu spolupracujúceho obvineného bolo v súlade so zásadami trestného konania, pretože posilnenie diskrečnej právomoci prokurátora je potrebné vyvážiť adekvátnym systémom overovania výpovedí poskytnutých spolupracujúcou osobou. S ohľadom na to sme sa rozhodli zosúladiť výsledok úvah, ktoré vyplynuli z daného príspevku a venujú sa najmä zásadám a pravidlám dokazovania:

- dôkaz získaný z výpovede spolupracujúceho obvineného musí byť vykonaný výhradne v súlade so zákonom;
- spolupracujúcemu obvinenému musia byť garantované ľudské práva a slobody tak, ako sú zakotvené v Ústave SR, v Dohovore o základných práv a slobodách, Trestnom zákone a Trestnom poriadku;
- spolupracujúci obvinený nesmie byť k svojej výpovedi nijakým spôsobom donucovaný, akýkoľvek fyzický alebo psychický nátlak na osobu spolupracujúceho obvineného je zakázaný;
- výpoveď spolupracujúceho obvineného musí byť dobrovoľná;
- hodnovernosť výpovede spolupracujúceho obvineného musí byť verifikovaná ďalšími dôkazmi;
- dôkaz získaný výpoveďou spolupracujúceho obvineného musí byť vyhodnotený vo svetle všetkých dôkazov, naprieč celým trestným konaním. Zákonodarca neurčuje dôkaznú silu jednotlivých argumentov, preto je nevyhnutné, výpoveď spolupracujúceho obvineného posúdiť vo svetle všetkých skutočností, ktoré môžu prispieť k náležitému objasneniu trestnej veci;
- intenzita prieskumu vyžadovaného vo vzťahu k dôkazu poskytnutému kajúcnikom je priamo úmerná významu dohody, ktorú tento spolupracujúci obvinený

získa výmenou za dôkaz, ktorý poskytne. Musí byť preukázané, že výpoveď spolupracujúceho obvineného nie je motivovaná len dosiahnutím benefitov v rámci trestného konania;

- obhajobe obvineného musí byť zabezpečená možnosť klásť otázky;
- je nevyhnutné odstrániť nezrovnalosti v rámci hodnotenia vierohodnosti výpovede spolupracujúceho obvineného v prípade, ak nevypovedá vždy totožne o konkrétnej veci. Musí sa, teda, skúmať tzv. vnútorná stálosť vyhlásení spolupracujúceho obvineného, ktorú je možné odčítať zo spontánnosti a stálosti jeho výpovede v zásadných atribútoch a z množstva opisného obsahu;
- obžalobe musí byť zaručená možnosť napadnúť dôveryhodnosť spolupracujúceho obvineného;
- súdy musia zväziť prípadnú tendenčnosť výpovede spolupracujúceho obvineného.

Inštitút spolupracujúceho obvineného na podklade celkového rozboru predostretého vo vedeckom príspevku ako silný nástroj boja proti organizovanej kriminalite, avšak na to, aby o jeho využívaní neexistovali legálne pochybnosti, by mal byť využívaný v synerгии s inými vyšetrovacími prostriedkami a výpovede spolupracujúcich osôb by mali byť vždy obligatórne preverované aj s ohľadom na iné dôkazné zdroje.

Veríme, že nami predostreté návrhy na legislatívne modifikácie napomôžu vyriešeniu problému dokazovania, s ktorým vyvstáva celý rad praktických otázok a pochybností. Zastávame názor, že hodnota spolupráce kajúcnikov a výpovede nimi poskytnuté musia byť nevyhnutne na takej úrovni, aby prevýšili nemorálnosť celého ich predchádzajúceho konania. Je teda na mieste podrobiť skúmaniu celý proces týkajúci sa spolupracujúcich obvinených, aby výhody, ktoré im boli ponúknuté nedehtonostovali spravodlivosť, ako najvýraznejší prvok trestného procesu vôbec. Právo na riadny chod spravodlivosti v demokratickej spoločnosti, zastáva výhradné miesto a nesmie byť obetované tomu, čo je výhodné.

Existencia rizika, že kajúcnik môže vypovedať čiastočne alebo úplne nepravdivo, nás nevyhnutne podnecuje k tomu, aby informácie ním poskytnuté boli vyhodnotené vo svetle všetkých ostatných dôkazov, v ich logickom slede, aby bola preverená motivácia kolaboranta vypovedať a spolupracovať s justíciou. Preto je dôležité, aby trestné právo poskytovalo záruky eliminujúce prípadnú nepravdivosť výpovede spolupracujúceho obvineného.

I keď niektoré nami navrhované zmeny môžu na prvý pohľad vyznievať ako procesné komplikácie spojené s nutnosťou vykonávania ďalších úkonov, čím sa celé trestné konanie ešte viac zaťažujú, domnievame sa, že trestné konanie vo veciach závažnej organizovanej trestnej činnosti si zaslúži exaktnejšiu, formalizovanejšie stanovenú regulu rozhodovania. Jasne stanovený postup OČTK spojený s garanciami minimálnych záruk by celkom iste motivoval spolupracujúcich obvinených k spolupodieľaniu sa na odhaľovaní trestnej činnosti.

Literatúra

- ČENTĚŠ, J. a kol. *Trestný poriadok. Veľký komentár*. 4. vyd. Bratislava : Eurokódex, 2019, s. 486
- DESET, M. K právnej úprave korunného svedka. In *Justičná revue*. Roč. 61, 2009, č. 11, s. 1193 – 1202
- GAJDIČIAR, V. Zákonnosť dokazovania pri aplikácii inštitútu spolupracujúceho obvineného. In *Zborník Dny Práva Brno*, 2013, s. 1399 – 1423. Online dostupné na: https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2012/files/trestnepravniaalternivy/GajdicarVladimir.pdf
- IVOR, J. *Optimalizácia prípravného konania trestného*. Praha : Leges, 2017, s. 495
- KLÁTIK, J. Podmienečné zastavenie trestného stíhania – alternatívny spôsob riešenia trestnej veci. In *Justičná revue*. Roč. 59, 2007, č. 1, s. 31 – 39
- VRTÍKOVÁ, K. *Inštitút svedka s akcentom na jeho právnu ochranu v trestnom konaní*. Praha : Leges, 2021, s. 125
- VRTÍKOVÁ, K. Mimoriadne zníženie trestu s akcentom na jeho uplatnenie v prípadoch spolupracujúceho obvineného. In *Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislavské právnické fórum*. Bratislava, 2020, s. 108 – 113, (2023-01-10) Dostupné na internete: https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/BPF/2020/ZBORNI_K_BPF_TREST_2020_-final.pdf
- VRTÍKOVÁ, K. Úskalia inštitútu spolupracujúceho obvineného. In *Bulletin slovenskej advokácie*. Roč. 28, 2022, č. 11 – 12, 2022, s. 23
- ŽILINKA, M. Spolupracujúca osoba a procesné postupy podľa Trestného poriadku. In *Justičná revue*. Roč. 59, 2007, č. 5, s. 624
- Rozsudok Najvyššieho súdu SR, sp. zn. 2To/9/2014, zo dňa 26. novembra 2014
- Uznesenie Ústavného súdu SR, sp. zn. III. ÚS 758/2016, zo dňa 8. novembra 2016
- Uznesenie Najvyššieho súdu SR, sp. zn. 4To/10/2015, zo dňa 29. novembra 2016
- Nález Ústavného súdu SR, sp. zn. III. ÚS 460/2021, zo dňa 24. februára 2022
- Rozsudok ESELP, vo veci č. 26772/95, Labita vs. Taliansko, zo dňa 6. apríla 2000, ods. 157 a nasl.
- Rozsudok ESELP, vo veci č. 68725/16, 74339/16 a 74359/16 Xenofontos a iní proti Cypru, zo dňa 25. 10. 2022